

Uredništvo - uprava: Ljubljana, Kopitarjeva 6. Telefon 4001-4004
Mesečna naročnina 15 lit, za inozemstvo 31.50 lit.
Ček, rač.: Ljubljana 10.650 za naročnino in 10.349 za inserate
Izključna pooblaščenka za domače in inozemske oglase: Unione Pubblicità Italiana S. A., Milano

SLOVENE

AVGUST - 1943
12
ČETRTEK
Concessionaria esclusiva per la pubblicità di provenienza italiana ed estera. Unione Pubblicità Italiana S. A., Milano

Prosegue l'aspra lotta sul fronte siciliano - I porti di Palermo, Siracusa ed Augusta bombardati - 2 incrociatori, 2 piroscafi e 4 trasporti danneggiati

Comando Supremo. — Bollettino di Guerra n° 1173.
Duri combattimenti difensivi vengono sostenuti dalle truppe italo-germaniche nei settori centrale e settentrionale del fronte siciliano, per contenere l'avanzata del nemico.
Messina è stata intensamente e ripetutamente bombardata dall'aviazione avversaria.
Aerosiluranti italiani hanno attaccato convogli nelle acque della Sicilia colpendo un incrociatore leggero e due piroscafi di medio tonnellaggio, mentre bombardieri notturni agivano con favorevole esito sui porti di Palermo e Siracusa.
Nella rada di Augusta e lungo le

Srdita borba se nadaljuje na sicilskem bojišču - Pristanišča Palermo, Siracusa in Augusta bombardirana - 2 križarki, 2 parnika in 4 prevozne ladje poškodovane

Vrhovno poveljstvo, vojno poročilo št. 1173:
Italijansko-nemške čete vzdržujejo trde obrambne boje na srednjem in severnem odseku sicilskega bojišča, da bi zadržale sovražnikovo napredovanje.
Sovražno letalstvo je ponovno močno bombardiralo Messina.
Italijanska torpedna letala so bombardirala konvoje v sicilskih vodah in zadela eno lahko križarko ter dva srednje velika parnika, nočni bombniki pa so z ugodnim izidom delovali nad pristaniščema Palermo in Siracusa.
V sidrišču v Augusti ter ob severni obali otoka so nemška letala z

Velikanska bitka divja od Baltika do črnega morja Stalin je začel splošno ofenzivo, toda boljševiške armade ne bodo nikdar podrlle vzhodnega zidu evropske trdnjave

Berlin, 11. avg. Pristojni komentatorji izjavljajo iz večeršnjega nemškega vojnega poročila naslednje zaključke: 1. Sovjeti so začeli splošno ofenzivo, ki besni na vseh važnih odsekih od Baltika do Črnega morja. 2. Središče bojev je na odseku pri Bjelgorodu. 3. Sovražni pritisk je zelo silovit tudi zahodno od Orla, južno in južno-zahodno od Vjazme in južno od Ladoškega jezera. 4. Nemške čete so kos nadmočnim silam in zato sovražnik včeraj nikjer ni mogel vdreti v glavne črte med Brijskom in Leningradom. 5. Položaj je zelo kočljiv na južnem delu srednjega odseka, kjer uporabljajo Sovjeti velikanska oklepna sredstva in jim je tako uspelo načeti nemške črte severozahodno in zahodno od Harkova. 6. V trde obrambne boje pogumno posega nemško letalstvo s svojimi načrtnimi množičnimi napadi in obetno ogroža pritisk sovjetskega valjarja. 7. Gigantska sovražna ofenziva se bliža višku: očitno hoče Stalin za vsako ceno zavo-

Anglosaško-boljševiška neskladja

Bern, 11. avg. as. Švicarski listi pišejo, kako angleški tisk bridko ugotavlja, da je Kremenj zelo podjeten. Sovjeti mrzlično delajo na političnem polju, London in Washington pa čakata. Moskva je dala svoj blagoslov »svobodnemu nemškemu odobru«. Anglosasi pa s svoje strani še niso sprejeli nikake odločitve. »AMGOT« označujejo listi onkraj Rokava za začasno in sterilno rešitev. Churchill je dal pobudo za pripravo osvobodilne vlade. Toda taka vprašanja je treba tudi izvesti. Na tem področju se Anglosasi in Sovjeti borijo med seboj z neenakim orožjem. Vlada Sovjetske Rusije pri svoji politiki ne srečuje težko, ker se na nikogar ne ozira in ker mora ruska javnost

Spoznanje nekaterih angleških krogov

Zeneva, 11. avg. London in Washington sta jasno izrazila svoje nezadovoljstvo nad ustanovitvijo takojmenovanega »Odbora svobodne Nemčije«. Sovjetska vlada smotrno izvaja svoje načrte. »Pravda« je objavila izjavo nemškega begunca, postavljenega na čelo tega odbora, iz katere izhaja, da »Sovjetska Zveza išče pristave med nemškimi vojniki ujetniki«. Znano je, kakšnih sredstev se Sovjeti poslužujejo v takih okoliščinah. Enako politiko je izvajala Moskva tudi proti Poljakom, ki je dovela do ustanovitve armade iz poljskih ujetnikov. Stalin hoče s sodelovanjem Anglo-amerikancev premagati Hitlerjevo vojsko, nato pa z rdečo armado zasedati Evropo.
Angleška javnost je začela opominjati vlado na to politiko, opozarjajoč jo, naj odpre oči in se preusmeri. Londonski politični krogi se sprašujejo, če ni zagrešila Anglija napake, ker ni pred Rusijo ustanovila organizacije nemških beguncov.
Tasov dopisnik iz Londona priznava, da so se odnosi s Sovjetsko Rusijo poslabšali, kar se vidi iz člankov angleške-

Hudi boji na vsem ruskem bojišču Vsi sovjetski prodorni poskusi so bili zavrženi - Sovjeti so včeraj izgubili 348 tankov, nad Nürnbergom pa je bilo sestreljenih 14 bombnikov

Hitlerjev glavni stan, 11. avg. Nemško vrhovno poveljstvo objavlja:
Na kubanjskem mostišču in na odseku ob Miusu poročajo samo o slabih sovjetskih sunkih. Lastni napad je dosegel postavljene cilje.
V prostoru pri Bjelgorodu se težki, sprememb polni boji nadaljujejo. Močni sovražni prodorni poskusi podvzeti s pehotnimi in oklepni silami so se s sestrelitvijo velikega števila oklepnih vozil izjalovili.
Na odseku zapadno od Orla so se prav tako zrušili številni sovražni napadi. Samo na področju ene oklepne divizije je bilo sestreljenih 61 sovjetskih oklepnih vozil.
Tudi v prostoru južno in južno-zahodno od Vjazme je sovražnik z nezmajljivo silovitostjo nadaljeval prodorne poskuse. Raza krajinskih vdorov je fronta ostala trdno v nemških rokah.
Južno od Ladoškega jezera je podvel sovražnik krajevne sunke, ki so bili prav tako odbiti.
Na vzhodnem bojišču je bilo včeraj sestreljenih 348 oklepnih vozil.
Letalstvo je na vseh težavnih točkah poseglo z močnimi oddelki bojnih letal in letal za bližnje palete v boje in je razbremenilo armado v borbi.
Na daljnem severu so nemški lovci v nepretrdnem pragodu zavzeli od sovražnika trdovratno branjeno vtišinsko postojanko in jo držali proti močnim pehotnim in topniškim protinapadom, pri čemer je sovražnik utrpel težke izgube.
Na Siciliji so naše čete na severnem odseku v trdih bojih v premakljivem bojevanju odbile sovražne napade. S srednjega in vzhodnega od-

seka javljajo samo sovražno delovanje izvidniških in naskakovnih oddelkov. Pri nočnem napadu težkih bombnih letal proti sovražnemu transportnemu brodomu pred pristanišči Augusta in Siracusa so bile štiri prevozne ladje skupaj 21.000 tonami uničenoč zadete. 7 nadaljnjih velikih ladij, med njimi ena vojna ladja, je bilo težko zadetih.
Podnevi je letalstvo izvedlo presenetljive prodore proti severni in južno-vzhodni obali otoka in napadlo razkladišča v sovražnikovih oskrbovalnih središčih. Z zadetki bomb in krovnega orožja je bil poškodovan en rušilec in štiri

prevozne ladje, kakor tudi več izkrcevalnih čolnov.
Preteklo noč je metal sovražnik razdiralne in zažigalne bombe na področje mesta Nürnberg. V stanovanjskih okrajih, na kulturnih ustanovah in javnih poslopih je bila povzročena škoda. Prebivstvo je imelo samo majhne izgube. Nočni lovci in protiletalsko topništvo so po dosedanjih podatkih sestrelili 14 napadajočih letal.
Hitra nemška bojna letala so v noči na 11. avgust brez lastne izgube z odličnim uspehom napadla vojaške cilje v srednji Angliji.

Skupna usoda Italije in Balkana

Basel, 11. avg. as. List »Basler Nachrichten« poroča, kako so vsi pogledi Budimpešte, Bukareste, Sofije, Zagreba in do Ankare bolj kakor kdaj koli obrnjeni proti Rimu. List pripominja, da je usoda Balkana tesno povezana z usodo Italije. Rooseveltov in Churchillov govor sta dosegla nasprotno učinke, kakor sta jih pričakovala in dilema, ki sta jo postavila Balkanu, je padla. Če bi do Italije pokazala kako širokosrčnost, bi se lahko govorilo o taki dilemi. Toda če Anglija in Združene države vztrajajo na tem, da bi spremenili Italijo v bojišče, bi moral biti zelo nespameten, kdor bi pričakoval dru-

Velika evropska drama

Rim, 11. avg. Drama Italije — piše »La Tribuna« — je danes del največje evropske drame: bodočnost Italije bo jutri morala zanimati Evropo in vplivati nanjo. Dogodki v Italiji so bili vedno v središču evropskega dogajanja. Moderna Italija je bila rojena z narodnostnim načelom in se je utrdila na naši celini v preteklem stoletju. Italijansko ljudstvo se ga je poslužilo in doseglo svojo neodvisnost. To je služilo tudi drugim narodom. Med različnimi ovirami išče v sedanjih vojni narodnostno načelo znova svojo potrditev. Ogrožajo ga trije imperializmi, ki imajo načrt, razdeliti svet v angleško, severnoameriško in rusko vplivno področje.

Kaj loči Amerikance in Sovjete

Stockholm, 11. avg. as. Newyorški dopisnik lista »Dagens Niheter« piše, da bi bil bolj kakor kdaj koli potreben sestanek Stalina z Rooseveltom in Churchillom v trenutku, ko so odnosi med Anglosasi in Rusi vedno kritičnejši, čeprav kaže, da je skoro nemogoče, da bi Stalin v tem trenutku mogel zapustiti bojišče.

Naslednje točke ruskega zadržanja so zlasti razburile in zbudile pozornost raznih ameriških političnih krogov: najprej se ugotavlja, da Nemci v bitki za Orel

niso uporabili svojih rezerv. V Ameriki se sprašujejo, kaj naj to prav za prav pomeni in če ne tiči za tem kak politični vzrok. Drugič so diplomati znova dobili dovoljenje za vrnitev iz Samare v Moskvo v trenutku, ko se bojišče pred Moskvijo še ni spremenilo. Tretjič se naglašajo ponovne ruske zahteve za drugo bojišče, objavljene v »Pravdi«. Na četrtem mestu se omenja proglas svobodnih Nemcev, ki je bil objavljen v Moskvi brez predhodnega obvestila londonske in washingtonske vlade. O vseh teh točkah manjkajo podrobna pojasnila, govori pa se, da je bolj kakor kdaj koli potreben sporazum med Rusijo in njenimi zavezniki, kajti Nemčija bo izrabila vsako prilžnost in imela korist od političnih sporov med Združenimi narodi. »New York Times« se v svojem današnjem uvodniku zavzema za takojšnji sporazum s Sovjeti. »Mora biti mogoče« — piše list — »prepričati Rusijo, da ameriški interesi na Poljskem in na Baltiku nikakor niso navdahnjeni z željo, uporabiti te države kot uzo in še manj kot grožnjo proti Rusiji. Temelj teh interesov je zvestoba obljubam v atlantski karti in v prepričanju, da bo plemenito postopanje s temi narodi v prid Sovjetom samim. Nasilna ruska rešitev vprašanja meja v vzhodni Evropi bi mela takšne odmeve, da bi se Združene države še enkrat umaknile v razočarano izolacijo, kar bi poslabšalo vsak bodoči sestav svetovne varnosti.

Več dobrodelnosti in manj - »rabutanja«

Javnost naj zaščiti sadjarje pred fantički, ki delajo škodo

Posestniki vrto v pa naj bi se zavedali nalog dobrodelnosti

Vesolje je gledati ljubljanske sadne vrtove, med katerimi najdemo tudi lepe primere vzorno vzgojenih dreves in nasadov. Na prvi pogled se prepričate, da jih gojijo ljudje s ljubimsko in s mnogoterimi izkušnjami. Ponekod vidite plemenite vrste sadnega drevesja, ki imajo strokovno oblikovane krošnje, oko pa se razveseli tudi pri bližnjem pogledu, ki ga upogiba, privzema, ali pa obseja nekoliko v obliki ograje ali pa napeljuje ob zidu kakor brado. Gospodarijo pomeni sadovnjak nad vse prijetno zapeljiv, družina pa se ga veseli zdi zaradi prekrasne cvetja, zdaj zaradi sladkih češanj, okusnih marelic, pa žlahtnih hrusk, jabolk, breskev, sliv itd.

Imajo pa naši sadovnjaki tudi hude škodljivce in nasprotnike. Odrasli, ki si jih ogledujejo, se zadovoljujejo s tem, da pač oči in se navdušujejo nad radodarnostjo matere narave. Drugače je s onim delom mladine, ki nima jasnih pojmov o tujih lastninah; za take pomeni vse, kar visi na drevju, hudo skušnjava. Že od nekdaj se sadjarji pritožujejo nad razvado »rabutanja«. In to po pravici, zakaj drevje ne rodi samo, pač pa zahteva pridnega dela že v jeseni, ko ga je treba obrezovati in pripraviti za zimski počitek, pa tudi spomladi, ko ga je treba škropiti, in polati, ko ga je treba podpirati. Ni čudnega ni, da so včasih lastniki sadovnjakov naravnost ljubosumni na svojo lastnino. Toda za vse to polni lastniki fantičnega razumevanja. Često se zgodi, da preskoki ograje in si nakradajo ogromno množino sadja še preden je dozorelo.

Tako se ne smemo čuditi, da pomenijo rabutarji lastnikom sadnih vrto v peti. Ne gre za to, če si fantički, ki si je zaželel sadja, pobere par jabolk na tleh. V tem še ne bi bilo nič hudega. Toda brezobzirnost do drevja in do vrtnih ograj, ki jo opažamo zlasti v predmestjih, presega vse meje. Ob ulicah vidimo marsikje kruto polomljene in oskubljene veje viseli, hrusk ali jablan. Polni lastniki se ne zadovoljujejo s tem, da bi si privoščili dva ali tri sadeže, temveč obirajo nezrele sadeže, od katerega nimajo nobene koristi. Često imate vtis, da gre za škodljivost, kakor da bi jim bilo na tem, da bi storili zlo človeku, ki ni zakrivil nič drugega, kot da je šel in v ljubozni negoval svoj vrtniček. Poleg škodovanega drevja vidite tu pa tam tudi polomljene ograje ali potrgane šipe. Ne gre torej za to, če si privoščijo lačen žledček jabolko ali hrusko, temveč za storitve, ki mejijo marsikaj na hudočinstvo.

O tem se prepričate, če prekenete fantička, ki se je vzpel prek ograje na tuje drevo. Umaknil se bo s tako ostudnimi kletvicami in s pretinjami, da vam je jasno, da gre za skrajno pokvarjenega mladostnika. Vsak pravilno čuteč in dobro vzgojen človek bi moral imeti že pravičen odnos do narave. Zlo je, če se temu ali onemu ne zdi škoda, če lomijo divje češnje ali lesnike v gozdu, še večje pa je zlo, če počenja kaj takega celo na sadovnjaku, o katerem ve, da je vložil vanj gospodar velike dela in gnojnih sredstev. Da bi se vsaj malo omili la škoda, ki jo delajo polni fantički na sadnem drevju, bi bila najprej naloga staršev, da jim kaj takega prepovedo, vrh tega pa tudi naloga ljudi, ki to slučajno vidijo. Često vidimo sprejemale, ki se povsem opravičujejo z razlogi nad škodo, ki jo delajo rabutarji. Vidimo pa tudi take, ki se za grdo početje ne zmenijo, češ saj ne delajo škode meni. Toda, kdor se je navadil v

mladih letih brezobzirnega prisaevanja in poškodovanja tuje lastnine, je na poti, da bo nekoč tudi sicer človeški družbi škodljiv.

Kako napačne pojme imajo o tem nekateri, naj priča naslednji primer: lanske leto se je zgodilo, da je žena vlekla po predmestnih ulicah vozček, spremljali pa so jo dečki s sadnimi obiralniki v rokah; kjer koli so mogli, so obirali in tako polnili vrečo na vozčku. Pri takšni miselnosti kajpada ni čudno, da imajo sadjarji res hude skrbi s svojimi škodljivci.

Kakor ročeno, ljudje, ki jim je mar poštenje mladine in ki se jim ne zdi prav, ko vidijo, da 14 ali 16 letni dečki obirajo zeleno sadje, bi jih morali energično opozoriti. Daje bi bila naloga staršev, da bi vcepili svojim otrokom vsaj misel za to, da so jo lomili drevja, da ne bi trgali nedozorelih sadežev in da se ne bi plazili prek ograj. Ampak tudi sadjarji sami bi lahko vsaj kolikor toliko preprečili škodo, ki jo delajo rabutarji. Kako? V mislih imamo tale način: najprej bi morali v sadovnjakih bolj paziti in se odločiti škodljivcem s lekcijo, ki zaleže; in potem, potrebnim otrokom, ki ne kradajo, naj bi sami dali kaj avožeja za pod zob. Po večjih sadovnjakih je zdaj še precej sadje, ki so začeli odpadati zaradi piskavosti. Marsikateri otrok bi bil iskreno hvaležen, če bi kdaj pa kdaj dobil par hrusk ali jabolk. Greh je namreč, če sadje gnuše na tleh, pa če ga uporabljajo za most ali kis, otrokom pa ne privošči niti enega samega sadeža. Drži pa spet drugo: nepridipravom, ki dan za dan jemlje posestnike sadovnjakov, se imajo zahvaliti tudi dobri otroci, da jim sadjarji včasih tako malo zaupajo.

Žalostne obletnice komunističnega divjaštva

Bratje Gričarji

Dne 10. junija je minulo leto dni, odkar so bili iz svojih domov nasilno odpeljani tri bratje Gričarjevi, prve partizanske žrtve iz St. Ruperta. Odočno so se postavili v bran proti vsakemu komunistično-partizanskemu delovanju in niso na noben način hoteli sodelovati z domačimi »vaskimi« zaščitniki, kajti bili so zgledni katoliški možje.

Lojze Gričar

Franc Gričar

je in očetje. To sta bila edina vzroka, da so morali pasti in žrtvovati svoja mlada življenja. Njihovi sovaščani in prijatelji (vaski zaščitniki) so sestavili pismo ovdob proti Gričarjem, s katero so štirje podpisi zaščitniki zahtevali njih usmrtenje.

Vodstvo partizanskih tolpe, ki si je privoščilo pravico soditi nad življenjem in smrtjo ljudstva in posameznika, je moralo

Poletni tečaji Zavoda za italijansko kulturo

Zavod za italijansko kulturo sporoča, da se prične v ardu, 11. avgusta, poletni tečaj v naslednjem redu: 1. nižji jezikovni in konverzacijski tečaj ob torkih in petkih od 4-5 popoldne; 2. srednji jezikovni in konverzacijski tečaj ob torkih in petkih od 5-6 popoldne; 3. višji jezikovni in konverzacijski tečaj ob torkih in petkih od 6-7 popoldne.

Poleg tega bo še izreden tečaj samo za konverzacijski in sicer ob ponedeljkih in petkih od 6-7 zvečer. Tečaj se bodo pričeli 11. avgusta in bodo trajali dva meseca. Vpisnina za vsa tečaja znaša 35 lir. Vsa poljsnila daje Zavod za italijansko kulturo, Napoleonov trg 6, I. nadstropje.

Gene masti in slanine

Visoki komisariat za Ljubljansko pokrajino je na podlagi urada za kontrolo cen določil na vprašanje tvrdke S. A. E. Galbani, akkladiše v Ljubljani, s dne 30. 7. 1943 za aprovizacijske prodaje slanine, trebušne nasoljene slanine in masti tele cene:

Za prodajo na debelo:

za 100 kg slanine	1800 lir
za 100 kg trebušne slanine	1951 lir
za 100 kg masti	1705 lir

franko akkladiše, brez običinskih doklad.

Za prodajo na drobno pa:

za 1 kg slanine	21.00 lir
za 1 kg trebušne slanine	23.30 lir
za 1 kg masti	20.00 lir

franko trgovina, brez vsakršnih doklad.

Vse cene morajo biti na podlagi uradne odredbe s dne 9. 5. 1941 javno označene v posameznih prodajalnih. Prestopki navedenih maksimalnih cen se bodo kaznovali na podlagi razglasa o določanju cen s dne 26. 1. 1942 št. 8 Uradnega lista št. 5-42.

Slovenčeva športna posvetovalnica

Viteški turnirji. Radi bi vedeli, če so imeli srednjeveški viteški turnirji značaj športa. Vsekakor lahko govorimo pri teh turnirjih, (ki so imeli v prvi vrsti vojaški pomen) tudi o športnem značaju. Jezdec je moral biti prav izurjen v obvladnji konja, istočasno pa je moral biti zelo vešč v sukanju kopja. Telo je imel zavarovano s oklepom, oborožen pa je bil s 3 m dolgim kopjem, ki ga je držal v desnici in s ščitom Naloga tekmovalca je bila pri turnirju v tem, da je moral v diru zadeti nasprotnika v prsa in ga podreti s konja. Kopje ni bilo ostro, bilo je na koncu opremljeno s polkrožnim nastavkom. Odločevala je torej izurjenost v jezdi, pa tudi veščina obvladovanja napadalnega in obrambnega orožja. Takih ali podobnih turnirjev dandanes ne prireajo več. Zelo popularni pa so bili v srednjem vku. Znano je n. pr., da so hodili tudi kranjski plemiči na slovite viteške turnirje v Švico. (L. Š.)

Meje človeške zmogljivosti. Vprašujete, če se bavi telesnovzgojna veda tudi z vprašanjem, kje so skrajne meje človeške zmogljivosti. Z drugimi besedami: ali so športni znanstveniki napovedali skrajne meje svetovnih rekordov? Ni mi znana razpredelnica možnih svetovnih rekordov, ki bi jo izdelal in utemeljil znanstvenik. O tem je bilo nekaj zanimivih strokovnih člankov, ki pa nimajo posebnih znanstvenih veljav. Za primer navajam poizkus Nurmija, ki je izdelal nekoč klub svoji zadržanosti tabelo rekordov, ki pomeni konec napredovanja človeške zmogljivosti. Po njegovi napovedi je možno preteči 100 m v 10.1 sek. (svet. rekord Owens 10.2 sek.), 3000 m pa v 8 min. 7.5 sek. Kakor vidite, se je Nurmij v drugem primeru že zmotil. Gotovo se spominjate Heega, ki je postavil lanske leto novo svetovni rekord v teku na 3000 m s časom 8:01.2 min. Upoštevati pa je treba, da smo še vedno v dobi športnega raz-

maha; tako je verjetno, da bodo v bodočih desetletjih, ko se bo izpopolnila telesna vzgoja vse od otro

Droline novice

Koledar

Četrtek, 12. velikega srpnja: Klara, devica in ustanoviteljica reda; Evnomija, mučenica; Herkulian, škof.

Petek, 13. velikega srpnja: Pribežališč grobnikov; Hipolit, mučenec.

Zgodovinski paberki

11. velikega srpnja:

L. 1844 je umrl na Dunaju Jernej Kopitar, rojen l. 1780 v Repnjah pri Vodican na Gorenjskem. L. 1808 je šel na Dunaj študirat pravo in se veliko bavil s slavistiko. Dva leti kasneje je postal cenzor za slovenske knjige in urednik dvorne knjižnice. Na Dunaju je prišel v stik s romantiki in se seznanil tudi s Srbom Vukom St. Karadžićem. Kopitar ni bil slovenskega pisal. To so delali njegovi sodelavci v domovini, ki jih je znal s posiljanjem dopisov in knjig organizirati v vseh predelih domovine. S tem je pospeševal slovensko združitev Slovencev, ki so bili tedaj razkosani. Največji njegov pomočnik je bil Matjevo Ravnjak, Epohalnega pomena je Kopitarjeva slovnica, izšla 1809. Načelne važnosti je Kopitarjevo načelo, naj slovnica ne piše jeziku zakonov, ampak naj jih v jeziku samo ugotavlja in zapisuje. Kopitarja štejejo med ustanovitelje slavistične vede, tu je bil njegov najpomembnejši učenec Fr. Miklošič. Kot cenzor na Dunaju je bil Kopitar bolj ovira kot podpora napredujoči slovenski umetnosti, katero sta tako lepo započela Čop in Prešeren; zato mu je zadnji tudi svetoval v sonetu »Ape! in čevljars« — »le čevlje sodi naj Kopitar!«

12. velikega srpnja:

L. 1875 je umrl v Hododu prekmurški pisatelj Janoš Kardoš, rojen februarja leta 1801 v Nordsineh pri Murski Soboti. Gimnazijo in evangelijsko bogoslovje je dovršil v Sopronju, nadaljeval študije v Nemčiji, služboval v Lapotniku in nato nad 40 let v Hododu. Za St. Kuzničem je najpomembnejši pisatelj prekmurških evangeličanov. Pisal je knjige za versko vzgojo in šolski pouk ter izdal cerkveno pesnarico —

L. 1906 je umrl Stevan Sretnac, rojen l. 1855 v Senti v Bački, po dvorletni gimnaziji je odšel v Srbijo in se udeležil vojne l. 1876-78; sklenil nato filozofijo v Beogradu in služboval kot profesor v Nišu in Beogradu. V literaturi se je pojavil kot zrel mož in zaslovel s povestjo iz njegove življenja Turkovala, ki je doživela več izdaj in tudi dve dramatičniji. Pisal je humoristične in satirične povesti: Limunacija na selu, Pop Cir in pop Spir, Vukadin, najboljša delo je Zena Zamfirova. V šestih zvezkih so izšle njegove pesniške slike iz narodne zgodovine »S knjižna starostavina«. Snovno ga je najbolj zanimal orientalski, starodolni Nis a svojim pisanim življenjem in mali ljudje ter zgubljeni vsi vrst, ki govorijo ali v naravi ali pa s »kafanskimi izrazi, Sretnac je realisti po svoji naravi, sicer pa strasten nasprotnik nove nauke, ki jo s svojih političnih stališč izpostavlja ostremu zasmehu. Bil je profesor zgodovine in kot tak zastopnik rodoljubne, na narodni pesmi temelječe zgodovine.

Novi grobovi

Na Stari Vrhnikli je mirno v Gospodu zaspala gospa Jera Debevc roj. Mesec, posestnica. Pogreb bo v petek, 13. avgusta, ob 9 dopoldne na domače pokopališče. Naj v miru počiva žalujočim sinovom in hčeram naše iskreno sožalje!

Od ponedeljka, 16. t. m., dalje bodo vsi naročniki »Slovenčeve knjižnice«, ki imajo naročnino že za vse leto poravnano ali jo bodo poravnali, lahko dobili prelepo nagradno knjigo

MARTIN KRPAN

z mojstrskimi ilustracijami slikarja

Lojzeta Perka.

Ilustracije so v bakrotisku in so tudi tiskarsko lepo uspele. Knjiga bo napredaj tudi po vseh knjigarnah!

škega zbornika», ki je izšla v »Slovenču«, češ da je v pamfletskem slogu napisan napad na »Umetniški zbornik«, na slikarja in urednika Maleša in na »Umetnost«, priznava, da je na anonimnem članek odgovoril M. Maleš sam v »Slovenču«, da je pozneje dnevnik prinesel pomen odgovor, ki je bil že precej nižen in zbežan s podpisom »baje nekoga dijaka Demšarja«, in da je obenem list zaključil debato, kar da je »zelo zgledno in vljudno«. Konča pa: »Ker je bil napad zgrešen in je ostal brez zaželenega uspeha, kljub temu, da je imel napadalec zadnja beseda — je tudi za nas stvar končana.«

Za nas v »Slovenču« je končana debata o vrednosti »Umetniškega zbornika«. Toda ne damo si jemati pravice imeti v svojem listu za dno besedo, kakor jo priznavamo g. Malešu v »Umetnosti«. Pač pa mislimo, da je res »zgledno in vljudno«, da smo prinesli takoj v celoti njegov odgovor, kajti ni bil poslan pravilnim potom kot popravek, ki bi ga morali prinesiti. Zlasti še, ko ima svojo revijo, kjer lahko piše, kakor ga je volja. Je torej »vzgljedno in vljudno«, da se nam ta resnična vljudnost ironizira? Ob tej priliki se tudi sprašujemo: ali je »zgledno in vljudno« imenovati podpisane kritika, o katerem se je urednik gotovo dobro informiral, da študira umetnostno zgodovino na naši univerzi, z oznako »baje neki dijak«, da zmanjša vtiis njegove ocene, češ: ubogi petošolček! In to kljub temu, da prav Umetnost prinaša z veseljem in ponosom članke njegovih tovarišev ali celo amaterjev, ki niso bili nikdar niti vpisani v umetnostno zgodovinski seminar? Če »je bil napad zgrešen in je ostal brez zaželenega uspeha«, je težko soditi prizadetemu, nas samo prijateljsko veselja, da mu je ta zavest v tolažbo,

— Naročite se na »SVET!«
— Ravnateljstvo novomeške gimnazije obvešča vse učence, ki imajo popravni izpit iz italijanskega, da se bodo pričeli po četrtniški tečajni italijanskega jezika dne 17. avgusta ob 9 v gimnazijskem poslopiju. — Tečaj smejo obiskovati tudi učenci, ki nimajo popravnega izpita.

— Duhovne vaje za dekleta bodo v Lichtenurnu od 14.—18. avgusta. Pričetek 14. avgusta ob 6 zvečer. Prijavite se na: Predstojništvo Lichtenurnovega zavoda v Ljubljani.

— Naročite se na »SVET!«
— Obiščite razstavo slik V. Skruznega. Ki je odprta samo še do nedelje, 15. avgusta. Odsta Viktorja Emanuela III. 13.

— Plus. Tebi na pot, nova vzgojna knjiga za delavsko doraščajočo mladino je izšla. Naroča se v Mladinski založbi, Ljubljana, Stari trg 20.

— Naročite se na »SVET!«

NOV IZVIRNI PODLISTEK!

Jutri začenemo pričevati v našem podlistku izvirno povest, ki jo je spisal Vinko Beličič

MOLITEV NA GORI

Povest se godi deloma v Ljubljani, deloma v Beli Krajini, ki jo zna Beličič opisovati s srebrnimi barvami in ljubečim srecem. Lepi prizori mlade ljubezni, greh in zadostitev so vsebina te lepe domače povesti enega naših vidnejših mlajših pisateljev.

Berite »Slovenca« — ki prinaša domače podlistke!

Ljubljana

Sv. maša za blagopokojnega g. Marcela Grudna, vikarja kontrolorja državnih železnic, bo v petek, 13. t. m., v frančiškanski cerkvi pri oltarju Marije Pomagaj ob 7.30.

Križanska moška kongregacija ima na praznik Vnebovzetja Marije duhovno opravilo jutraj ob 6.30 v Križankah sv. maša s skupnim obhajilom, podobno ob 5 se na udeležijo cerkvene pobožnosti pri Mariji Po močnici na Rakovniku. Družbenki naj obkrajat postreže za polnoštevno udeležbo.

Cenjene starše vljudno opozarjamo na naše tečajne za popravne izpite v Lichtenurnovem zavodu, kjer bodo poučevali samo gimnazijski profesorji trikrat po dve uri na teden vse gimnazijske in meščanske šolske predmete. Vpisuje naj se tudi dijaki čine, ki imajo popravnega izpita, a zele kakšen predmet temeljito predelati. Vpisovanje od 9-11 dopoldne. — Vodstvo učnih tečajev v Lichtenurnovem zavodu — Ambrozev trg.

Srednješolski srednješolske, akademski, akademski! Podpisniki tečajev za stroje pisje in stenografijo se pričajo na teden. Znanje dveh najvažnejših praktičnih predmetov je trajne vrednosti — Učenja je zmerom informacije daje in sprejema prijava dnevno še ves in teden: Trgavska ulica 15. — »Christofor učni zavod, Demobranska 15.

Naročniki »NAŠE KNJIGE«

V ČETRTEK IZIDEJA

Salminec: Katrina

Hünemann: Oče Damijan

Dvignite knjigi v ljudski knjigarni

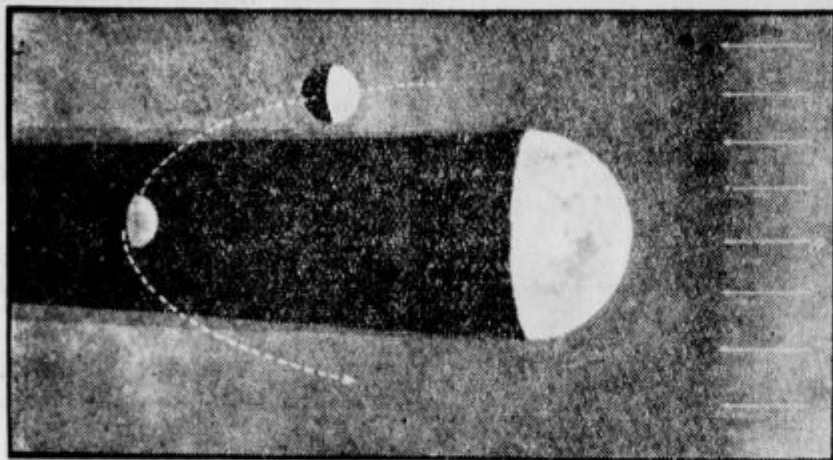
Maznanila

RADIO, Četrtek, 12. avgusta: 7.30 Lahka glasba — 8 Napoved časa, poročila v italijanskem — 12.30 Plošče — 12.30 Poročila v slovenščini — 12.45 Napolitanske pesmi — 13.00 Napoved časa, poročila v italijanskem — 13.10 Poročila vrhovnega poveljstva v slovenščini — 13.12 Simfonična glasba — 13.25 Prenos za Nemčijo — 14.00 Poročila v italijanskem — 14.10 Koncert radijskega orkestra vodi dirigent D. M. Sijancec, lahka glasba: Amadei: Sutta, Eschobar: Španski ples, Mascheroni: Legenda, Michelt: Vesela serenada, Komzak: Monakovski dete, Tilar-dovle: Floramy — pesem, Krome: Intermez-zo — 15.00 Poročila v slovenščini — 17.15 Koncert cerkvene glasbe — 17.40 Koncert kvarteta »Ferro« — 18.30 Poročila v slovenščini — 19.45 Lahka glasba — 20.00 Orkester vodi dirigent Gallino — 20.45 Koncert vodi dirigent Segurini — 21.20 Koncert ljubljanskega komornega

LUNIN MRK v nedeljo 15. avgusta 1943 zvečer

Ne samo sončni mrk, ampak tudi lunin mrk je po svoje zanimiv. Kako, zakaj in kdaj se pojavi lunin mrk v nedeljo zvečer?

Vse navedbe časa so v sedaj veljavnem srednjeevropskem poletnem času. — Za opazovanje luninega mrka niso potrebne optične priprave, ker se ves naravni dogodek lahko opazuje s prostim očesom. Dobro pa je, ako se opazuje z navadnim daljnogledom ali binoklom, ki pa ne sme imeti velike povečave.

Zemlja in luna — Kako nastane lunin mrk

Ker je senca, ki jo daje zemlja, obsevana od sonca, premalo ostro in natančno zarisana na lunini površini, se ne daje vsi začeti in konci mrka na sekundo natančno opazovati. Zato lunin mrk nima tiste važnosti za astronome, kot bi jo sicer imel. Važni pa so pri tem mrku raznobarni pojavi na lunini površini ob času mrka. Ti raznobarni pojavi na luni pa so odvisni predvsem od zemeljskega ozračja, oblačnosti in drugega, ki je istočasno ob mrku tudi v tistem delu ozračja, kjer gredo sončni žarki skozi, da naredijo senco.

Slika nam kaže vedno krogičasto zemljo in dve mali kroglici: gorinja je polna luna, druga pa je pomrčena luna, ki se nahaja v zemeljski senci.

Sonce obseva našo zemljo, ki ima premer 12.756 km. Zemlja daje senco v svetovni prostor. Okrog naše zemlje kroži luna s hitrostjo 800 m na sekundo, v 27 dneh in 8 urah. Na dan mrka je luna oddaljena od zemlje 354.000 km, ker je tedaj luna najbližja zemlji v tako imenovanem prizemlju ali perigeju. Senca, ki jo daje zemlja v svetovni prostor, je tedaj tudi toliko dolga 345.000 km, da doseže luno. Ker je zemlja velika obla, je tudi senca, ki jo daje zemlja, v razdalji lune, še velika in ima premer 9500 km ali tri četrtine premera zemlje oziroma 2,5 kratni premer lune.

Kot je omenjeno, kroži luna okrog zemlje po elipsi podobni poti. Ako pride luna na svojem kroženju do točke, da so sonce-zemlja in luna v premii črti, tedaj gre lunina pot obkrožiti nad ali pod zemeljsko senco. V tem primeru vidimo luno kot polno luno ali ščip. Ako pa luna na svoji krogični poti mora preiti zemeljsko senco, tedaj lahko nastane popoln ali delen lunin mrk, odvisno od tega, koliko globoko, nad ali pod zemeljsko senco zaide luna v senco. Kdaj pa lahko nastane sploh lunin mrk?

Zemlja kroži okrog sonca po poti, ki se imenuje ekliptika. Luna pa kroži okrog zemlje po poti, ki je proti ekliptiki nagnjena za 5° 8'. Tako seka lunina pot ekliptiko na križišču. Le ako je luna od tega križišča oddaljena ne več kot 14°, more nastati lunin mrk in luna gre skozi senco, sicer pa gre luna nad ali pod senco in vidimo samo polno luno.

Omenjeno križišče pa se pomika nazaj proti zahodu, zato ni vsak mesec luninega mrka.

Ako pomanjšamo velikosti in razdalje zemlje in lune, imamo sledeči model: kroglica, velika 1 m 27 cm, je zemlja, okoli katere kroži luna kot mala kroglica 35 cm in to v razdalji 35—44 m. Zemlja daje senco, ker jo sonce obseva. Senca dosega luno, ako gre luna skozi senco, je lunin mrk. Ravno tako pa daje tudi luna svojo senco, in ako zemlja pride v to senco, je sončni mrk. Seveda je lunina senca pri sončnih mrkih široka največ 250 km, ko potuje po zemeljski površini. Zato so sončni mrki tako redki, ker so vidni samo v gotovih krajih, pri tem ko se lunini mrki lahko opazujejo istočasno na dveh tretjinah zemeljske površine, kjer je luna takrat sploh nad obzorjem. Sončni mrki so vidni večkrat kot lunini, na tri součne mrke vidimo samo dva lunina.

Okrog popolne sence, ki jo daje zemlja, pa se nahaja pas v stožčasti obliki, polsenca. Pred vsakim luninim mrkom zaide luna najprej v polsenco, istočasno se končuje mrk s izstopom iz polsenca. Le vajeno oko more poznati polsenco ob mrkih na luni, ker je težko opazljiva.

Ze pred tisočletji so stari Kaldjeji znali napovedati, kdaj bo kakšen mrk. To svojo skrivnost so takratni svečeniki in astronomi podedovali iz roda v rod kot največjo tajnost. Po stoletnih in stoletnih opazovanjih neba so prišli na to, da se mrki v gotovih ča-

sovnih razdobjih točno ponavljajo. Vedeli so, da se vsak mrk ponovi čez 18 let in 11 dni ali čez 6883 dni in 7 ur. To razdobje so imenovali Saros. Tudi stari Egipčani in Kitajci so poznali že Saros. Seveda so se stari Kaldjeji, Kitajci in Egipčani včasih tudi pri napovedi mrkov po Sarosu zmotili, niso namreč poznali sedanje nebeske mehanike. Vedeli niso, da se pri vsakem prihodnjem Sarosu mrki nekoliko zakasne, da se vidljivost mrkov na zemlji premakne proti zahodu za 120°.

Sedanji astronomi pa lahko vsak mrk, in to za vsak čas naprej, točno izračunajo: kdaj, kje, koliko časa bo trajal in kako se bo videlo ob mrku.

Nedeljski mrk 15. avgusta zvečer bo zanimiv, ker se bo ves mrk lahko opazoval od začetka do konca. Ko bo luna prišla po polnoči v meridian, bo že konec mrka. Začetek mrka bo ob 18.59, ko stopi luna v polsenca. V polsenca bo ostala celo uro ter ne bo vidna, ker bo luna tedaj še pod obzorjem in še ni všla. Takoj nato, ko sonce zaide, vzhaja na vzhodu polna luna. Ze pri vzhajanju lune se prične mrk, ko ob 19.59 zaide luna v zemeljsko polno senco. Mračiti se bo pričelo točno v sredini med severnim in vzhodnim robom lune. Nato se pomika luna čedalje bolj v senco, mrk narasča ter doseže svoj višek

ob 21.28.

Ob tem času bo luna največ pomrčena, namreč 9 desetink luninega premera. Samo ozek svetel krajček na spodnjem koncu lune, v velikosti ene desetinke premera bo ostal nepomrčen. V tem času se bo še toliko zmrčilo, da se bodo morebitne spremembe v barvah v zemeljski senci, ki potuje preko lune, lahko opazovale. Iz polne sence izstopi luna ob 22.58, in sicer bo zapustila luno na vzhodnem robu. Skoraj 3 ure bo luna

potovala skozi polno zemeljsko senco. Svetlejša polsenca pa zapusti luno ob 23.58, ko je mrk končan.

Ob času največje pomrčene spreminja senca na luni svoje barve od temnorjave do rdečkaste. To je odvisno od vremenskega stanja v zemeljski atmosferi, skozi katero gredo ob istem času sončni žarki. Sončni žarki bodo šli ob 21 skozi ozračje nad Tihim oceanom in Avstralijo ter nad Atlantskim oceanom. Zadnje popolne lunine mrke so nekateri observatoriji fotografirali. Porabljali so posebne barvne filme (Ag. color film), obsevanje je trajalo od 2 do 3 sekunde. Vse spremembe v barvah so po naravi točno posnete.

Tudi naši fotomateriji naj poskusijo svojo srečo. Dobro kamero z ostro optiko naj naravnajo na luno ter v četrt urnih presledkih filmajo potek mrka. Aparat naj se nastavi na »neskončno« ter obseva od 1 do 3 sekund po vsakokratni velikosti mrka. Dobre povečane posnetke bo gotovo rade volje pridobilo uredništvo.

Astronomi pa predvsem opazujejo, kako se ujema preračunani čas v poteku mrka z opazovanimi dejstvi, kdaj doseže rob senca, ki se pomika po luni, to ali ono pogorje na luni, nakaar lahko preračunajo širino zemeljske senca in drugo. Ivan Tomec, Ljubljana.

Dvojčki

Pri človeku so dvojčki razmeroma jako redki. Na 89 normalnih porodov pride po en porod dvojčkov, na 6400 porodov po en porod trojčkov. »Četvorki« pridejo šele na 512.000 navadnih porodov, a petorčki na 41 milijonov normalnih porodov. Kronika nam pripoveduje tudi o sedmorčkah v mestu Hamelnu krog leta 1800. V spomin tega izrednega dogodka so postavili posebno spominsko ploščo. Neka italijanska kronika piše o neki gospe Doroteji, ki je nekoč porodila naenkrat 9, nato pa 11 otrok. Če je to resnica, seveda ni raziskano. Splošno človeški organizem ni zmožen takih porodov. Trojčki in drugi »mnogoterčki« so navadno slabotna bitja in večidel ne živijo dolgo. Od kod zavisijo porodi dvojčkov, še ni dognano. Brez dvoma imajo tu velik pomen vitamini, pa tudi zemljepisna lega rojstnega kraja ni brez vpliva.

Prehrana množic na daljavo

V mnogih velikih industrijskih podjetjih so noč in dan zaposleni moški in ženske pri strojih, na mnogih krajih pa so velika taborišča inozemskih delavcev. Vse te je treba prehraniti, vendar ni povsod primernih kuhinj, ki bi bile kos tej nalogi. Da bi tudi te množice oskrbeli s prehrano, so ustanovili velikanske kuhinje, ki kuhajo kar na debelo.

Tu vidiš različne najmodernejše priprave in naprave. Vidiš stroj za pranje zelenjave, vidiš celo baterijo kotlov, ki družijo po 600, 800 in 1000 litrov in vidiš stroj za pripravljanje krompirjevih jedil, ki pripravi na dan 20.000 kg krompirja za kuho in pri tem še proizvaja škrob. Posebna priprava za kavo utegne v 5 minutah skuhati 700 litrov kave. V shrambah

za meso je temperatura noč in dan 2 stopinji nad ničlo, tako da ostane meso zmeraj sveže. Mimo tega imajo te kuhinje tudi svoje prekaljevalnice, posebne shrambe za krompir itd. Povsod je snaga prva zapoved. Sleherni, ki je tu zaposlen, bodi moški ali ženska, mora najprej pod prho in dobi posebno perilo in oblačila za delo, ki je zmeraj spravljeno v takem zavodu.

Tu deluje obrat noč in dan. Skoraj neprestano se premikajo po tekočem traku toplotne steklenici (Thermos), ki jih napolnijo, zapro in pošljejo na kolodvor in jih odvažajo v tiste kraje, kjer vsak dan na deset tisoče ljudi čaka na topla jedila iz kuhinje »na daljavo«.

POLETJE NA FINSKEM

V Helsinkih, v juliju. — Letos ni finsko poletje prav nič prijazno s tistimi, ki zahtevajo od tega letnega časa toplote, izletov, kopanja in podobne prijetnosti. A polja in travniki so si po obilnem junjskem »deževju« močno pomogli in obetajo dobro letino. Na področju gozdarstva, trgovine z lesom in splavarstva se je veliko storilo, različne industrije so šle isto pot, kolikor je to mogoče zaradi vojne in pomanjkanja delavcev.

Vse se pripravlja na zimo

Država, podjetja in zasebniki si dovažajo drva, ki so tu namesto premoga kot učinkovito orozje spričo zime in drugi sloji prebivalstva

se udeležujejo v smislu mravlje v basni, ki se je odredila veselju in zabavam po